

Een Suriname voor Surinamers
en door Surinamers!

VERKIEZINGS
PROGRAMMA 2020-2025

Een Suriname voor Surinamers
en door Surinamers!

**VERKIEZINGS PROGRAMMA
2020-2025**

Inhoudsopgave

Voorwoord	5	3.4	Gezonde gezinnen, een gezonde samenleving	20
Inleiding	6	3.5	Bijzondere mensen, bijzondere verantwoording	20
1 DOEN WAT NODIG IS: Onze kern	8	3.6	Sport	21
1.1 Grondgedachte (visie)	9	3.7	Een gezonde samenleving	21
1.2 Streven (missie)	9	3.8	Anti-corruptie	21
1.3 Kernwaarden	9	3.9	Staatsinrichting	22
1.4 De belofte van DOE	9	3.10	Het buitenlandbeleid	22
1.5 Onze DOElen & speerpunten	9	3.11	Overheidsvernieuwing	23
2 Economie: Democratisch, Ontwikkeld en in Eenheid	11	3.12	Privatisering	23
2.1 Inleiding	11	3.13	Gendermainstreaming	24
2.2 Financiële huishouding	13	3.14	Veiligheid	24
2.3 Financieel-administratieve dienstverlening	14	4 Onderwijs: Democratisch, Ontwikkeld en in Eenheid	25	
2.4 Creative industries: Suriname als ICT-land	14	4.1	Inleiding	25
2.5 Medisch toerisme	14	4.2	Beschikbaarheid onderwijs voor een ieder	25
2.6 Mijnbouw	15	4.3	Herziening van basisonderwijs	25
2.7 Bosbouw	15	4.4	Afstemming van schooltijden op werktijden	27
2.8 Surinomics Agroforestry	16	4.5	Investeringen in speciaal onderwijs	27
2.9 Ondernemerschap	16	4.6	Uitbreiding en verbetering beroeps- onderwijs.	27
2.10 Energie	17	4.7	Vervanging van de glo-toets en vostoelatingsexamen	27
2.11 Wonen en werken	17	4.8	Het vwo meer voorbereidend wetenschappelijk maken	27
2.12 Ruimtelijke ordening en infrastructuur	17	4.9	Profilering hoger beroepsonderwijs	27
3 Bestuur, samenleving en leiderschap: Democratisch, Ontwikkeld en in Eenheid	18	4.10	Vergroten maatschappelijke betrokkenheid AdeKUS	28
3.1 Inleiding	19	4.11	Onderwijs en werkgelegenheid	28
3.2 Bestuurbaarheid	19	5 Slot	30	
3.3 Goed bestuur dankzij dienend leiderschap	19			

Voorwoord

Politiek is in de eerste plaats een instrument voor duurzame ontwikkeling. Zo hoort het en zo ziet DOE dat. Met politiek kunnen de wil, de dromen en aspiraties van een volk op een geordende wijze worden verwezenlijkt. Politiek bepaalt in grote mate de ontwikkelingsrichting en de toekomst van een land. En bij onze democratische staatsvorm worden deze verantwoordelijkheden, aspiraties, dromen en toekomst in de handen gelegd van politieke leiders. Dit, omdat het onmogelijk is dat het hele volk zelf de uitvoering van het landsbestuur ter hand neemt. Voor Suriname is de wijze van bestuur en de inrichting van de staat, vastgelegd in de Grondwet (GW) van 1987 (aangepast in 1992) en aanverwante wetten. Hierin staan de rechten, vrijheden, plichten, randvoorwaarden en afspraken met het volk en is ook afgesproken dat Suriname een democratische staat is.

Artikel 1 GW stelt:

- 1. De Republiek Suriname is een democratische Staat gebaseerd op de soevereiniteit van het volk en op eerbiediging en waarborging van fundamentele rechten en vrijheden.*
- 2. De Surinaamse Natie bepaalt haar economische, sociale en culturele ontwikkeling in volle vrijheid.*

De democratische staat, de Grondwet en wetten alleen, zijn niet voldoende om de aspiraties van het volk waar te maken. Ook vertrouwen blijkt een essentieel ingrediënt te zijn. Het vertrouwen dat politici alles zullen doen wat in hun vermogen ligt om het volksbelang te dienen in plaats van het eigen belang of enge groepsbelangen. Politici moeten werken binnen de grenzen van het recht, waaronder de algemene beginselen van behoorlijk bestuur en de trias politica, zonder misbruik te maken van politieke macht, hun positie en parlementaire meerderheid. En juist dit vertrouwen is in de afgelopen decennia ernstig geschonden; verwachtingen zijn de grond ingeboord. De hoop van nu is: dienende, eerlijke en rechtvaardige politieke leiders, die alles DOEn wat nodig is om welvaart en welzijn te realiseren voor Suriname en zijn bewoners. Dit is waar de Partij DOE voor staat, met haar nieuwe voorzitter in de voorlinie: herstel van vertrouwen in de politiek en welvaart en welzijn voor alle Sranansma! Laten wij Suriname samen beter maken! Kies betere leiders! #DOEwatnodigis!

Mr. Steven Alfaisi, MA
Voorzitter DOE

Inleiding

Een partijprogramma is een document om u, de kiezer, te overtuigen om op 25 mei 2020 een verantwoordelijke keus te maken. De partij voor **Democratie en Ontwikkeling in Eenheid** heeft een kort maar krachtig programma 2020-2025 gemaakt. Zij kiest ervoor om ideeën en gedachten te presenteren die leven in verschillende delen van onze samenleving.

Suriname is immers van ons. De ideeën en gedachten in dit programma zijn niet alleen de verdiensten van DOE; de partij heeft geput uit de wil en drang van de Surinaamse mens om voor zichzelf en de vele generaties die komen, **een welvarend en groen Suriname te creëren**. Het programma is niet bedoeld om Suriname in vijf jaar te maken tot het land dat wij allen nastreven. Het vormt slechts een extra aanzet tot de verandering die DOE sinds haar bestaan nastreeft in de Surinaamse samenleving.

De DOE-boodschap

Zoals ook een kankantri eens is begonnen als een klein zaadje, zo groeit ook de 'SURINAME VAN DE SRANANSMA'-boodschap van DOE: duurzame ontwikkeling van Suriname door en voor Surinamers.

Ontwikkeling van de Surinaamse mens

Ontwikkeling van SURINAME is ontwikkeling van de SURINAAMSE MENS, in een omgeving die dat mogelijk maakt. Voorwaarden hiervoor zijn: een schoon (leef) milieu; bescherming van onze biodiversiteit; een goed draaiende, duurzame economie; onderwijs dat zich richt op ontwikkeling van talenten; wet en recht; gelijkheid en rechtvaardigheid, liefde en respect voor wat wij van overal hebben meegebracht en voldoende ontplooiingskansen voor een ieder.

Goed bestuur

Voor DOE is ook **goed bestuur** een **essentiële voorwaarde** voor duurzame ontwikkeling in de samenleving. Als richtsnoer hanteren wij de acht elementen van goed bestuur:

- 1. Heerschappij van wet en recht,**
- 2. Transparantie,**
- 3. Ontvankelijkheid,**
- 4. Consensus,**
- 5. Gelijkheid en inclusiviteit,**
- 6. Efficiëntie en effectiviteit,**
- 7. Verantwoordelijkheid,**
- 8. Participatie.**

Het UN-raamwerk als basis

De Convention on Biological Diversity (**CBD**) en de UN Framework Convention on Climate Change (**UNFCCC**), met de hiervan afgeleide United Nations Sustainable Development Goals (**SDG's**), de **AICHI-doelen** en ons **Nationale Biodiversiteit Strategie 2006 en Nationaal Biodiversiteit Actieplan 2012-2016** vormen mede de basis van de ontwikkelingsvisie van DOE, dat **de toekomst van mens en milieu centraal stelt**.

Surinomics

De **PRO-SURINAME**-filosofie die DOE succesvol uitdraagt, wordt bij deze **versterkt** met de **SURINOMICS**-gedachte. Surinomics is de term waarmee DOE de Surinaamse economie aanduidt. Surinomics houdt in dat wij Surinamers ons bestaan en onze groei baseren op **onze eigen talenten en kracht**, het mooiste land ter wereld nog mooier maken en onze groene natuur duurzaam benutten. Surinomics betekent dus, dat investeren in Suriname allereerst

De partij heeft geput uit de wil en drang van de Surinaamse mens om voor zichzelf en de vele generaties die komen, **een welvarend en groen Suriname te creëren**.

is investeren in de Sranansma. Daarom blijft het belangrijkste op de DOE-agenda ons onderwijs. Surinomics houdt ook in, dat wij Surinaamse bedrijven voortaan de voorkeur geven boven niet-Surinaamse ondernemingen. Surinaamse kennis, vaardigheden en producten kunnen zich **alleen** ontwikkelen als Suriname deze gebruikt. Deze kennis, vaardigheden en producten zijn blijvend beschikbaar en zorgen voor de verantwoorde benutting van ons natuurlijk potentieel. Ons land is zeer rijk aan groene bossen en bodemschatten. Wij hebben een redelijk bestaan kunnen opbouwen met deze natuurlijke hulpbronnen, maar niet op de groene wijze zoals zou moeten. Deze ontwikkeling is niet duurzaam gebleken. Surinomics wil een halt toeroepen aan de milieuvernietigende, ongeplande rooibouw. Surinomics staat voor gerichte investering van de mijnbouwinkomsten in groene en duurzame sectoren.

A photograph of a man in a light-colored t-shirt and dark pants climbing a tree in a dense tropical forest. He is looking upwards. The forest is lush with green foliage, including palm trees and various other plants. The scene is brightly lit, suggesting daylight.

1. DOEN WAT NODIG IS: Onze kern

Ons land is zeer rijk aan groene bossen en bodemschatten. Wij hebben een redelijk bestaan kunnen opbouwen met deze natuurlijke hulpbronnen, maar niet op de groene wijze zoals zou moeten. Deze ontwikkeling is niet duurzaam gebleken. Surinomics wil een halt toeroepen aan de milieuverniietigende, ongeplande rooibouw.

Helderheid en duidelijkheid. DOEn wat goed is voor ons allen, realisatie van duurzame welvaart en welzijn. Daar staat DOE voor; dat is vervat in onze kernwaarden die wij hebben samengevat in de grondgedachte (visie) en het streven (missie) van de partij.

1.1 Grondgedachte (visie)

Duurzame ontwikkeling van alle menselijke en natuurlijke hulpbronnen van Suriname in het voordeel van de hele natie, met als basis Surinomics en gelijke kansen en rechtvaardigheid waarbij elke Surinamer zich zelfstandig ontwikkelt en weerbaar en welvarend wordt.

1.2 Streven (missie)

DOE vervult een leidende rol bij het realiseren van een nationale meerjarige ontwikkelingsstrategie die partijpolitiek overstijgt, waarbij elke Surinamer wordt gestimuleerd tot actief burgerschap. Duurzaamheid staat altijd centraal.

1.3 Kernwaarden

Integriteit, dienend leiderschap, moraal en ethiek, rechtvaardigheid, transparantie, het gezin als hoeksteen van de samenleving, uitmuntendheid, duurzaamheid en zorg voor elkaars welzijn zijn de kernwaarden van DOE.

1.4 De belofte van DOE

De visie en missie van DOE zijn sinds jaar en dag vervat in deze toezegging aan de gemeenschap:

"Wij beloven de burgers van Suriname dat wij altijd het belang van de gemeenschap voor ogen zullen hebben. De enige drijfveer van de partij DOE en haar leden is: het bevorderen van welzijn voor alle Surinamers, ongeacht leeftijd, geslacht, etniciteit, woongebied, seksuele geaardheid, geloofsovertuiging, sociale status, menselijke beperking of politieke voorkeur."

1.5 Onze DOElen & speerpunten

Suriname en de Surinaamse mens welvarend maken en vooral **goede perspectieven** bieden aan de **volgende generaties**: dat is afgelopen decennia niet gebeurd. Vijf jaar is niet lang, maar door de juiste

dingen te DOEn, kan er wel een solide fundament gelegd worden om de Sranansma in een welvarend Switi Sranan te laten wonen. DOE heeft heel veel van de samenleving geleerd en vooral de vele goede ideeën en initiatieven tot zich genomen. Maar om alle verschillende thema's te presenteren is niet realistisch. Wij hebben gekozen voor **drie centrale speerpunten**.

Speerpunten

- A. ECONOMIE
- B. BESTUUR, SAMENLEVING & LEIDERSCHAP
- C. ONDERWIJS

Deze speerpunten zullen bijdragen aan een basis om onze grondgedachte en ons streven te realiseren, maar vormen vooral belangrijke condities voor de waarborging van duurzame welvaart van ons geliefd Suriname.

Suriname verkeert in een zeer moeilijke sociaal-economische situatie. Om hieruit te geraken moeten wij korte- en langetermijndoelen stellen en acties ondernemen. Deze doelen en acties lopen dwars door de gekozen speerpunten.

Korte-termijndoelen

Voor de korte termijn, de komende vijf jaren, geeft DOE prioriteit aan deze doelen:

- Stabiliseren van de wisselkoers;
- Het verder versterken, inhoud geven en onafhankelijk maken van wetgeving, staats- en bestuursstructuren voor anti-corruptie, effectievere trias politica en bestuurbaarheid van het land;
- Inzetten van de transformatie van onze economie van een eindigende extractieve naar een duurzamere groene economie;
- Hervormen van onze belastingstelsel, door o.a. verlaging van de belastingdruk op loontrekkers en invoeren van BTW en vermogensbelasting;
- Het vormen en faciliteren van kritische zelfstandige burgers, die gewetensvol en dienstbaar zijn en zelf in hun levensonderhoud kunnen voorzien;

- Investeren in het verhogen van moraal-ethisch bewustzijn;
- Het leggen van een stevige basis voor economisch herstel en economische ontwikkeling (formulering van een economisch herstelplan dat zal worden uitgevoerd in samenspraak met de tripartiete partners);
- Het formuleren en inzetten van een sociaal-vangnetprogramma in samenspraak met tripartiete partners en samenleving;
- Uitvoeren van een huisvestingsprogramma (o.a. beschikbaarheid van bouwrijpe gronden, inzet van lokale bouwmaterialen, leningen tegen een lage rente, zelfbouw en meerdere huizen onder één dak);
- Transformeren van het onderwijssysteem van puur reproducerend naar innovatief en creatief onderwijs, in samenwerking met alle stakeholders;
- Betaalbare en financierbare gezondheidszorg realiseren voor elke Surinamer in samenspraak met de sector;
- Verhogen van de veiligheid.

Lange-termijndoelen

DOE heeft een 2040-visie vastgesteld met Surinomics als basis. Dit zijn de doelen voor de komende tien tot

twintig jaren:

- Suriname zit in de top 3 van de meest groenste landen ter wereld;
- De economische groei van Suriname is minimaal gelijk aan de jaarlijkse inflatie;
- De primaire sectoren van inkomen zijn: offshore dienstverlening, toerisme, agroforestry en agrarische industrie;
- Inkomsten uit natuurlijke hulpbronnen fungeren als financieringsinstrumenten voor onderwijs en de ontwikkeling van de dienstverlenende sector, toerisme, agroforestry en agrarische industrie;
- Duurzaam milieubeheer is 'high priority'. Groei van de mijnbouwindustrie is alleen mogelijk bij toepassing van groene methoden;
- Onderwijs in Suriname is het beste in de Cariben, met een geletterdheid van 98% van de bevolking en tenminste 30% hoger opgeleiden in de leeftijdscategorie 25-65 jaar.
- Gezondheidszorg is kwalitatief de beste in de Cariben met een gemiddelde levensverwachting van 80 jaar.
- Sterke private sector waar het merendeel van de beroepsbevolking werkzaam is. Een efficiënte en professionele overheidsdienst waarin minder dan 35% van de beroepsbevolking werkzaam is.

2 ECONOMIE:

Democratisch, Ontwikkelend en in Eenheid

2.1 Inleiding

De interesse en capaciteiten van de inwoners van Suriname moeten de ontwikkelingsrichting van de economie bepalen. De sturing vanuit de overheid moet hiermee in samenspraak zijn. Alleen dan ontstaat er een stabiele toestand. Nu beheerst de overheid nog te veel sectoren en dat beperkt de ontplooiingskansen van de bevolking.

Mijnbouw, onze monocultuur

Onze grootste geldverdiener, al langer dan vijftig jaren, is de mijnbouwsector. Het geld dat ons land overhoudt aan de mijnbouw komt terecht bij de overheid, die daarmee het grootste deel van haar uitgaven bekostigt.

De overheid is ook de grootste werkgever. Een klein deel van het geld uit de mijnbouw komt terecht bij dienstverlenende bedrijven. De mijnbouw is voor ons land tot nu toe een valse zegen. Een **zegen** omdat de sector ons veel geld oplevert in korte tijd voor relatief kleine moeite. Een **valse zegen**, omdat dit geld niet duurzaam wordt geïnvesteerd. Dat deze situatie niet vol te houden is, hebben wij mogen ervaren met de bauxietindustrie. Bauxiet werd eens met trots de kurk van onze economie genoemd.

En hoewel wij altijd geweten hebben dat deze inkomstenbron eens zou wegvallen, kiezen wij nu opnieuw voor eindige grondstoffen: olie en goud. Wij leven dus nog steeds van een tijdelijke inkomstenbron en dat brengt het risico met zich mee dat wij steeds minder in staat zijn om alternatieve inkomstenbronnen te ontwikkelen. De gestage deviezenstroom die door de mijnbouwsector in stand wordt gehouden, maakt import aantrekkelijk en eigen productie overbodig. Door de inkomsten uit de mijnbouw ligt de verantwoordelijkheid voor alle ontwikkeling vrijwel geheel bij de overheid,

die de mijnbouwinkomsten ontvangt en verdeelt. De Surinaamse burger draagt vrijwel geen verantwoording meer voor zijn eigen welzijn.

Surinomics

DOE wil deze afhankelijkheid van de mijnbouw doorbreken en duurzame inkomstenbronnen ontwikkelen. Het plan hiervoor heet **Surinomics. Economische ontwikkeling staat hierbij gelijk aan ontwikkeling van de Surinamer.** Centraal in dit economisch plan staat daarom de economische zelfstandigheid van een ieder. De enige weg naar een duurzaam bestaan is de verantwoordelijkheid voor dit bestaan terug te geven aan de Surinamer: *Suriname*

moet weer eigendom worden van de Surinamers! Suriname is niet van regeringslieden met hun familie en vrienden en partijfinanciers!

Ons land heeft veel natuurlijke hulpbronnen en die moeten wij duurzaam benutten. De belangrijkste natuurlijke hulpbron is de Surinaamse mens zelf. Investeren in onszelf is de beste manier om de duurzame economische zelfstandigheid te bereiken.

Produceren is DOEn en wij moeten veel meer DOEn. Dit kan echter

niet zonder een productieve geest; en productie dient rationeel te zijn. Pas op lange termijn kunnen wij concurreren met landen die een goed ontwikkelde productiesector hebben. DOE is daarom geen aanhanger van populistische 'importvervangende' productie. Ons land heeft voldoende unieke productiemogelijkheden die internationale concurrentie wel goed mogelijk maken. Naast de productiesector heeft ons land veel andere mogelijkheden om generatieslang in zijn inkomsten te voorzien. Deze mogelijkheden worden gevormd door onze **natuur en onze bevolking, onze twee**

Naast de productiesector heeft ons land veel andere mogelijkheden om generatieslang in zijn inkomsten te voorzien. Deze mogelijkheden worden gevormd door onze **natuur en onze bevolking, onze twee grootste rijkdommen.**

grootste rijkdommen. Onderwijs en opleidingen zullen dus worden afgestemd op de benodigde competenties. Ondernemerschap zal gestimuleerd worden met duidelijke incentives. Ook voor starters worden duidelijke voorzieningen getroffen. In dit kader is een cruciale rol weggelegd voor opleidings-, ondernemings- en investeringsbevorderende instanties zoals de Nationale Ontwikkelingsbank (NOB) en Investsur.

2.2 Financiële huishouding

Een economie kan zich alleen goed ontwikkelen in een goed ontwikkeld financieel systeem. Naast een gezonde staatshuishouding en een voorspelbare waarde van de Surinaamse dollar, zijn een sterke financiële sector en continu goed beheer van onze landsfinanciën onontbeerlijk.

Economische crisis

Suriname is in de regeerperiode 2015-2020 beland in een economische crisis vanwege slecht financieel management door de overheid, met daaraan gekoppeld lage wereldmarktprijzen voor grondstoffen. Er is in deze jaren sprake geweest van een gecumuleerde inflatie van meer dan 100% en een negatieve groei met een piek van -9%. Het IMF stelt in zijn rapport van december 2019 dat door het herstel van de wereldmarktprijzen van de grondstoffen goud en olie, en de investeringen in o.a. deze sectoren, de economie is gegroeid met ongeveer 2,3 % en zich stabiliseert. Het fonds noemt deze stabiliteit fragiel, vanwege het uitblijven van veel noodzakelijke maatregelen om de economie gezond te maken en te houden.

De variabele en vaste kosten van Suriname zijn erg hoog. Op dit moment heeft de overheid onvoldoende inkomsten om al deze kosten te financieren. Ook blijkt zij niet in staat te zijn om haar schulden af te lossen. Deze schuld bedraagt ongeveer 86% van het Bruto Binnenlands Product (BBP). Met de aanpassing van de Wet op de Staatschuld in november 2019 is de veilige limiet van 60% van de BBP overschreden en losgelaten. Er is gekozen voor een plafond van 95%. De regering hoopt op een meevaller via de toename van de winning van grondstoffen, vooral aardolie, en de daaraan gerelateerde wereldmarktprijzen.

Verder is er een groot tekort aan vreemde valuta en een negatieve betalingsbalans. De koersen voor vreemde valuta zijn hoog en fluctueren enorm de afgelopen maanden. De fragiele stabiele economische situatie is

weer aan het wankelen vanwege financieel-economisch slecht beheer door de overheid. Een volgende zware crisis ontwikkelt zich in 2020.

Economisch herstel

Om de ongewenste en desastreuze situatie te herstellen moet de regering drastische maatregelen treffen in samenwerking met het bedrijfsleven, de vakbonden en het maatschappelijk middenveld. Alleen dan komt de financiële overheidshuishouding weer op orde en kan de economie worden gesaneerd. In dit proces moet een sociaal vangnet worden gebouwd voor de minderdraagkrachtigen.

Een prioriteitenprogramma moet ten minste de volgende zaken omvatten:

- 1) Een soberder bestaan leiden.
- 2) Doelgericht investeren in het vergroten van het nationaal inkomen.
- 3) Investeren in de zelfredzaamheid van de Surinaamse mens.

In acties vertaald MOETEN wij tenminste de volgende zaken DOEN om het tij te keren:

- Hervorming van ons fiscaal systeem, waardoor dit als instrument kan dienen om de economie aan te sturen. Belasting is nu slechts een inkomstenbron voor de overheid en geen middel om de economie aan te sturen.
- Goed doordachte indirecte en directe belastingmaatregelen (o.a. B.T.W.) en productieverhogende acties.
- Geleidelijke overgang naar een flexibele wisselkoers.
- Vermindering van onnodige overheidskosten. Afschaffing van subsidies waar dat mogelijk is en uitstel van grote projecten van consumptieve aard en van projecten die niet gericht zijn op het verhogen van productie en inkomsten.
- Hervorming van het subsidiesysteem waardoor er alleen subsidie gaat naar mensen die dat nodig hebben. Subsidiebeleid moet onderdeel zijn van het fiscaal systeem.
- Invoering van subsidies voor de productieve sector (energie, grondstoffen, investeringen in groene productieprocessen en -middelen).
- Gerichte investeringen in ons onderwijs- en gezondheidssysteem.
- Vaststelling en uitvoering van een goed zorgfinancieringssysteem
- Grootschalige aanpak van de corruptie. De staat moet legale mogelijkheden bekijken om corrupt verkregen geld en middelen terug te vorderen.

- Een goed uitgewerkt sociaalvangnet-programma om schokken op te vangen voor de minderdraagkrachtigen. Dit kan o.a. door de 'conditional cash transfer'.
- Privatisering van (verlieslatende) niet-strategische bedrijven op basis van een goed privatiseringsplan.
- Facilitering en stimulering van ondernemerschap (vooral in de groene sector) met speciale programma's.
- Verdere operationalisatie van Investsur.
- Aantrekken van vreemd vermogen (geen leningen) voor investeringen.

Als wij samen DOEn wat wij moeten DOEn, is een gezonde financiële huishouding een natuurlijk gegeven. De meeste Surinaamse gezinnen hebben hun financiën goed op orde. Het wordt tijd dat Suriname als land een voorbeeld neemt aan zijn eigen inwoners! In de volgende paragrafen rollen wij Surinomics verder uit.

2.3 Financieel-administratieve dienstverlening

Een drastische hervorming van ons fiscale stelsel en beleid schept de mogelijkheid om van Suriname een financieel dienstverlenend land te maken. De investeringen daarvoor zijn relatief laag en liggen voornamelijk in de opleidingsfeer. Ons arbeidspotentieel bestaat voor een aanzienlijk deel uit mensen met een opleiding op economisch-administratief gebied. De enige manier om dit potentieel goed te benutten is door faciliteiten te creëren ter stimulering van de ontwikkeling van een financieel-administratieve dienstensector. Door een attractief fiscaal beleid te voeren worden buitenlandse ondernemingen aangetrokken om hier hun financieel-administratieve hoofdkwartier te vestigen. Dit levert de staatskas weinig tot geen inkomsten op, maar dit verlies wordt royaal gecompenseerd door de kapitaalflux en de bedrijvigheid die hiermee ontstaan.

2.4 Creative industries: Suriname als ICT-land

In de steeds verder automatiserende wereld is een goed ontwikkelde ICT-sector van levensbelang. Een krachtige ICT-sector opent bovendien de deuren voor internationale dienstverlening. Om dit mogelijk te maken zijn incentives vanuit de overheid even onontbeerlijk als grote investeringen in ICT-onderwijs.

Een essentieel onderdeel van ICT-producten is de artistieke kant. Daarom moet ook de vormgevende industrie worden ontwikkeld.

De overheid kan ontwikkeling van de ICT-sector stimuleren door grootschalige automatisering van haar eigen processen, met name de dienstverlening aan de samenleving, en subsidiëring van automatiseringsprojecten binnen het bedrijfsleven. Zo zorgt zij niet alleen voor een enorme boost van de Surinaamse ICT-sector maar vergroot zij ook haar eigen efficiëntie.

2.5 Medisch toerisme

Ons land heeft genoeg mensen die arts willen worden. De medische faculteit van de Anton de Kom Universiteit van Suriname heeft een numerus fixus omdat zij niet voldoende capaciteit heeft om alle aspirant-artsen op te leiden. Ook de verpleegkundige opleiding kent geen gebrek aan leerlingen, net als de zorgrichtingen in het lager beroepsonderwijs (lbo). Onze rustgevende natuur en de grote ambitie om anderen te genezen en te verzorgen, zijn de basis-ingrediënten voor een medisch-toeristische industrie. De potentie van deze nieuw te ontwikkelen markt heeft de medische sector al aangetoond: zij heeft de afgelopen twintig tot dertig jaar zonder significante sturing vanuit de overheid grote ontwikkelingen doorgemaakt. Toch moeten vandaag de dag patiënten nog vaak naar het buitenland voor diverse behandelingen. Door deze sector verder te ontwikkelen, kan het omgekeerde worden bewerkstelligd:

Ons land is in de unieke positie om een voorhoederol te spelen op dit gebied. Dit zal het medisch toerisme zeer sterk bevorderen.

mensen uit andere landen komen voor behandeling naar Suriname. In combinatie met de opzet en exploitatie van beddenhuizen middenin onze natuur (zogenaamde wellness-centra) kan ons land zich ontwikkelen tot een medisch-toeristisch land.

Geneeskunde is zo oud als de mensheid zelf en kent net zoveel varianten als de menselijke cultuur. In ons land zijn de tal van geneeskundige tradities aanwezig. Ook herbergt ons bos nog veel geneeskrachtige geheimen die deels bekend zijn bij de bewoners van die gebieden. De niet-westerse geneeskunst staat internationaal steeds meer in de belangstelling, maar wordt in ons land helaas nog steeds stiefmoederlijk behandeld. Ons land is in de unieke positie om een voorhoederol te spelen op dit gebied. Dit zal het medisch toerisme zeer sterk bevorderen. Het wordt tijd dat we op geordende en professionele wijze, de traditionele geneeswijzen en

medicijnen onderdeel laten worden van onze nationale gezondheidszorg. Er moet onderzoek komen naar de medicinale werking van planten, bomen en andere bosbijproducten. Dit onderzoek is een onderdeel van het DOE-ontwikkelingsplan voor de medische sector.

2.6 Mijnbouw

Mijnbouw blijft de komende jaren een van de belangrijkste inkomstenbronnen. De afgelopen tien jaren heeft deze sector steeds voor meer dan 90% bijgedragen aan onze inkomsten in vreemde valuta en ongeveer 45% aan de totale overheidsinkomsten. Evenwel hebben regeringen nagelaten om met deze middelen de ontwikkeling van andere sectoren te financieren en op lange termijn deze afhankelijkheid af te bouwen. Een van de acties hierbij dient te zijn, een deel van onze inkomsten vastzetten in de reeds opgezette spaar- en stabilisatiefonds. Regulering van de mijnbouwsector, inclusief zoning van mijnbouwactiviteiten, is noodzakelijk om meer inkomsten hieruit te halen en deze goed te besteden en beheren nu het nog kan. Een slecht mijnbouwbeleid leidt immers tot verdwijning van andere duurzame natuurlijke hulpbronnen en maakt een duurzame economie onmogelijk. Een duidelijk voorbeeld hiervan is de aanzienlijke kwikvervuiling door ongecontroleerde goudwinning. Staatsolie laat zien hoe wij als Suriname zelf het maximale uit onze natuurlijke hulpbronnen kunnen halen. Met de ontwikkeling van de goudsector zou dit voorbeeld jaren geleden moeten zijn opgevolgd. De plannen betreffende het Delfstoffen Instituut moeten verder worden uitgevoerd. Dit deskundig bemenste instituut zal in nauwe samenwerking met de Anton de Kom Universiteit van Suriname de wetenschappelijke basis leggen voor een verantwoordelijke ontwikkeling van de mijnbouwsector op de Surinomics-manier. Het Delfstoffen Instituut krijgt de rol van schatbewaarder van onze minerale hulpbronnen. De verstrekking van mijnbouwrechten wordt geprofessionaliseerd en transparant gemaakt. De erfenis van de bauxietsector zal nog lang diepe sporen nalaten in onze samenleving. Het is belangrijk dat de afwikkeling van deze 100-jarige activiteit op verantwoordelijke wijze geschied. Dit is tot nu toe niet gebeurd. Vooral de schade aan ons milieu moet naar tevredenheid worden hersteld. Suriname moet deze milieuschade in kaart brengen waarna de herstelkosten

Vergaring van eigen kennis over onze bodemschatten is de eerste belangrijke stap naar werkelijk beheer van onze minerale natuurlijke hulpbronnen.

volledig voor rekening komen van de veroorzakers van de schade, naar goed internationaal gebruik. Dit moet vooraf vastgelegd worden in elke overeenkomst die vanaf nu wordt aangegaan met zowel lokale als internationale investeerders.

De aangepaste concept Milieuraamwet is eindelijk na jaren in behandeling genomen in het parlement. Deze wet moet na goedkeuring worden toegepast, zodat onder andere herstel van milieuschade een verplichting wordt. De controle en handhaving van de naleving van deze wet is noodzakelijk. De goudsector is al vele jaren een onbeheersbaar fenomeen. Dit is niet verwonderlijk omdat nooit sprake is geweest van een goede integrale aanpak. Er spelen altijd belangen van huidige en voormalige regeringsmensen met hun netwerk. Het Delfstoffen Instituut moet dan ook het voortouw nemen in een multidisciplinaire benadering. In nauwe samenwerking met de universiteit en andere partners moeten oplossingsmodellen worden ontwikkeld nadat de noodzakelijke studies zijn gedaan. Om voor ons land een grotere opbrengst uit de mijnbouw te kunnen halen, verdienen Surinaamse bedrijven meer ondersteuning.

Voor de staatsmijnbouwbedrijven is een bijzondere rol weggelegd. In partnerschap met het Delfstoffen Instituut en AdeKUS zullen zij zich meer moeten toeleggen op het zoeken naar winbare delfstoffen. Hierdoor wordt de gangbare praktijk verlaten waarbij multinationals zelf alle bodemonderzoek doen. Vergaring van eigen kennis over onze bodemschatten

is de eerste belangrijke stap naar werkelijk beheer van onze minerale natuurlijke hulpbronnen.

2.7 Bosbouw

De landoppervlakte van Suriname is voor ongeveer 93% bedekt met bos. De bosbouw in Suriname is nog steeds erg onderontwikkeld, maar ontwikkelt zich de laatste tijd heel snel - in de vorm van ontbossing. Op dit moment draagt de bosbouw ongeveer 2 tot 4% bij aan ons BBP. De ontbossingsgraad neemt toe, dat is duidelijk zichtbaar. Mijnbouw is de grootste veroorzaker van ontbossing, houtkap volgt daarna. Ook is duidelijk dat de productie van rondhout de belangrijkste activiteit is in de houtproductie.

De gemiddelde houtproductie per jaar was in de periode 2000-2007 ongeveer 170.000 m³. Tussen 2014 en 2016 was het jaargemiddelde 580.000m³ en in 2017 860.000m³. De meerwaarde aan inkomsten en

werkgelegenheid (circa 2% van de beroepsbevolking) staat in groot contrast met de schade aan ons milieu en onze infrastructuur. In het jaar 2016 is er circa 31 miljoen kuub rondhout geëxporteerd tegenover zo'n 9 miljoen kuub aan verwerkt hout.

Ons bos is een van onze grootste schatten en wij moeten daaraan zo min mogelijk schade toebrengen. Bosbouw kan een belangrijke economische activiteit zijn, maar alleen op duurzame wijze en bij gelijktijdige ontwikkeling van de houtverwerkende industrie. Het meeste Surinaamse hout wordt geëxporteerd naar India en China. Daar wordt het verwerkt waarna de producten hun weg vinden naar de rest van wereld. De verwerking van hout en de vervaardiging van producten kan uitstekend in Suriname worden gedaan. Zoals eerder aangegeven heeft ons bos heel veel potentie. Indien wij op een duurzame manier ermee omgaan, kunnen wij de inkomsten uit deze sector meer dan verdubbelen. Wanneer wij zelf hout verwerken, zullen wij het meervoudige verdienen van de huidige houtopbrengst, terwijl er veel minder bomen gekapt hoeven te worden. Dat blijkt uit onderzoek van o.a. Conservation International. Groei van de houtverwerkende sector leidt tot duurzame werkgelegenheid. De bouw van huizen met lokaal hout zal opnieuw ter hand worden genomen. De overheid met haar Stichting Bosbeheer en Bostoezicht zal samen met stakeholders een sectorplan ontwikkelen en daarna invulling geven aan duurzame bosexploitatie, waarbij ook certificering van bedrijven wordt meegenomen. Met de mijnbouwsector moeten goede afspraken worden gemaakt over de oogst van rondhout bij eventuele ontbossing.

2.8 Surinomics Agroforestry

Ondanks alle vruchtbare grond en de uitgestrektheid van ons land, is de agrarische productie alleen maar afgenomen. Aan plannen voor groei van de sector was geen gebrek, maar geen van deze plannen is goed genoeg geweest om de sector te ontwikkelen. De bijdrage van landbouw aan ons BBP is gedaald van ongeveer 17% in 1987 naar 10% in 2017. De inkomsten uit landbouw bedroegen in de afgelopen tien jaren ongeveer 100 miljoen USD per jaar.

In het kader van Surinomics is agroforestry een van de speerpunten. Agroforestry of boslandbouw is veel duurzamer dan gewone landbouw. Kennis en technologie zijn de sleutel tot een succesvolle agrarische productie. DOE ziet daarom de groei van de agrarische sector niet los van de versterking van onderzoeksinstituten zoals het CELOS en samenwerking met agrarisch sterke landen. Er komt zonering van te verbouwen producten en agrarische productie moet plaatsvinden op basis van de grondgesteldheid. Hierbij zal nauw worden samengewerkt met lokale en internationale onderzoeksinstituten. Gekoppeld hieraan

Kennis en technologie zijn de sleutel tot een succesvolle agrarische productie. DOE ziet daarom de groei van de agrarische sector niet los van de versterking van onderzoeksinstituten zoals het CELOS en samenwerking met agrarisch sterke landen.

is de ontwikkeling van een agroverwerkingsindustrie, die zal leiden tot de productie van hoogwaardige producten en meer inkomsten en arbeidsplaatsen. Ondersteunen van kleine agrariërs en hen stimuleren tot samenwerking in coöperatief verband krijgt prioriteit. Hierbij komt er begeleiding van producenten in binnenlandse gemeenschappen en de verre districten, die voornamelijk afhankelijk zijn van landbouw als middel van bestaan, zodat zij niet

alleen produceren voor eigen consumptie, maar voor een grotere markt. Ook het faciliteren van binnenlandse en andere kleine ondernemers om op een duurzame manier niet-bosbouwproducten te commercialiseren behoort tot één van de prioriteitsactiviteiten. Begeleiding door de overheid en andere instituten moeten gericht zijn op efficiënte vermeerderings- en productiemethoden, kostenbeheersing en marketingstrategieën.

2.9 Ondernemerschap

Om tot economische zelfstandigheid te komen, moet ondernemerschap worden bevorderd. Dit is een van de fundamenteën van Surinomics. Er zijn goede ontwikkelingen geweest bij de oprichting van rechtspersonen en de versoepeling van de vergunningsplicht. Deze moeten worden gevolgd door verdere deregulering. Om ondernemen te stimuleren, komen er investeringsfaciliteiten en invoerrechtvrije import van productiemiddelen. Ook zullen exportbarrières worden verwijderd terwijl er incentives worden verstrekt aan bedrijven die groene investeringen doen in hun productieproces. Verdere uitvoering van de Investeringswet en de operationalisatie van Investsur

zijn meer dan noodzakelijk. DOE geeft bijzondere aandacht aan startende jonge ondernemers. In samenwerking met het bedrijfsleven wordt vorm gegeven aan een speciale structuur voor de training en begeleiding van deze groep.

2.10 Energie

Energie is onmisbaar voor ontwikkeling en productiviteit. Surinomics gaat uit van goedkope en duurzame energie. Van de geproduceerde elektrische energie in Suriname, is circa 38% opgewekt via waterkracht. Wij hebben dan wel een hydrocentrale, maar aardolie is nog steeds onze grootste bron van elektrische energieopwekking (61%). Bij commerciële winbaarheid biedt de vondst van aardolie en aardgas voor de kust van Suriname begin 2020, Suriname de mogelijkheid om zijn energiepotentieel te verruimen en te garanderen voor een aantal jaren. Dat is echter nog steeds op basis van energiebronnen die uitgeput raken. Bij de formulering van een nationaal energie-garantieplan moeten de resultaten worden meegenomen van sociaal-economische en technische onderzoeken naar mogelijkheden om de huidige capaciteit aan hydro-energie te vergroten.

Hernieuwbare energie

De wereld schakelt momenteel over op duurzame energiebronnen zoals wind, water en zonne-energie. Er is geen enkele reden waarom wij niet op deze transitie vooruit kunnen lopen. Wanneer wij onze huizen, scholen en kantoorgebouwen voorzien van zonnepanelen, produceren die voldoende energie om overdag ruim in onze elektriciteitsbehoefte te voorzien. Dat blijkt uit studies. Er moet onderzoek komen naar windenergie en netwerken van microkrachtcentrales. Blijken die rendabel, dan kan ook daarmee worden gewerkt. Zo zullen wij in staat zijn om volledig duurzaam in onze elektriciteitsbehoefte te voorzien. DOE is blij met de goedkeuring van de Wet op Elektriciteit en de Wet op de Energie Autoriteit Suriname. De effectuering van deze wet dient prioriteit te genieten om het geheel binnen de energiesector te reguleren en deze te ontwikkelen.

2.11 Wonen en werken

Met 68% is de dienstensector de grootste werkverschaffer. Wanneer deze sector groeit, kan ook het woon-werkverkeer toenemen. Bovendien moeten

steeds langere afstanden worden afgelegd. Een grote kostenpost bij de bouw van meer woningen is de aanleg van infrastructuur. Door te kiezen voor de bouw van meer woningen onder één dak, kan het tekort aan woningen versneld worden opgeheven, terwijl de kosten per gebouwde woning aanzienlijk afnemen. De wetgeving om dit mogelijk te maken moet serieus aangepakt worden. Domeingronden voor woningbouw moeten versneld beschikbaar komen. Om de woningnood te verlichten, is het noodzakelijk dat de 7%-woningbouwfaciliteit bij de lokale banken wordt voortgezet. Het ontlasten van Paramaribo als prioriteit voor wonen en werken, is in dit kader een van de doelen. De overheid en particulieren moeten in andere districten speciale woningbouwprojecten uitvoeren voor jongeren en andere starters. Huizenbouw met lokaal geproduceerd materiaal zoals hout, wordt opgepakt volgens de Surinomics 'Style'.

2.12 Ruimtelijke ordening en infrastructuur

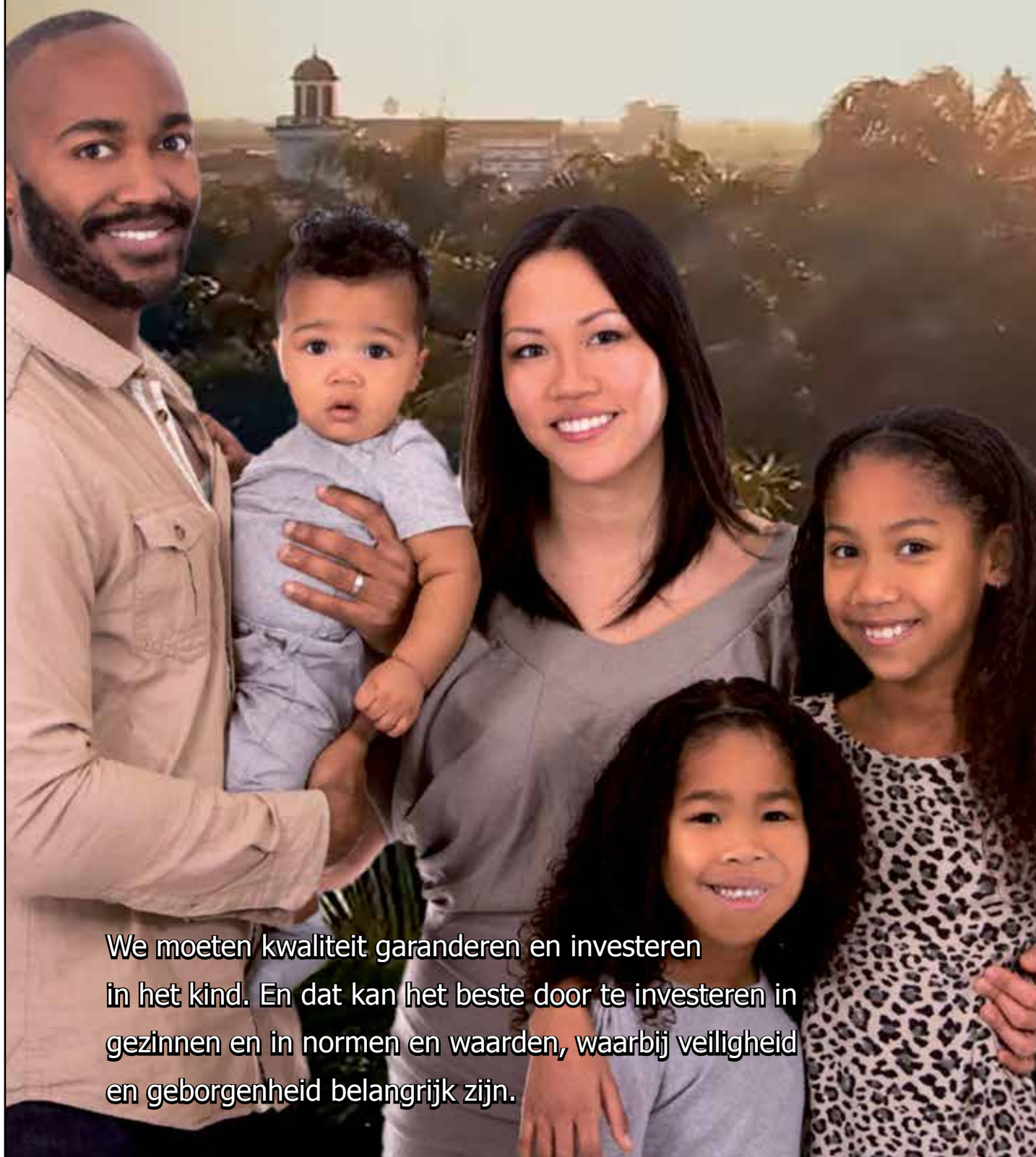
Planmatige ordening

Surinomics gaat uit van planmatigheid. Nu worden woningbouwprojecten, gebouwen en productiebedrijven opgezet zonder een goed doordacht langetermijnplan voor de inrichting van ons land. Dat geldt ook voor de uitbreiding van het wegennet. Door een slechte spreiding van ziekenhuizen, scholen, overheidskantoren en andere voorzieningen wordt de verkeersdrukke langzaam maar zeker onbeheersbaar. Er zijn plannen voor een goede ruimtelijke ordening van het dichtstbevolkte deel van ons land, maar die zijn nooit of slechts gedeeltelijk uitgevoerd. Om ons land leefbaar te houden moeten deze plannen worden geactualiseerd en uitgevoerd.

Ontwikkelingscentra

In de binnenlandse gebieden zal de professionelere inzet van ontwikkelingscentra ter hand worden genomen. Vanuit deze centra, waar knowhow, technische en andere faciliteiten aanwezig zijn, zal begeleiding vooral plaatsvinden via skills-development. De eigen potentie wordt ontwikkeld en omgezet in optimale, duurzame productie, zodat werkgelegenheid ontstaat. Het zal duidelijk zijn dat duurzame ontwikkeling iets anders is dan goudwinning. De SURINOMICS-gedachte staat ook hier hoog op de agenda: samen op een duurzame wijze onze groene economie inhoud geven.

3 BESTUUR, SAMENLEVING EN LEIDERSCHAP: **Democratisch, Ontwikkelend en in Eenheid**

We moeten kwaliteit garanderen en investeren in het kind. En dat kan het beste door te investeren in gezinnen en in normen en waarden, waarbij veiligheid en geborgenheid belangrijk zijn.

3.1 Inleiding

Het **openbaar bestuur** van Suriname heeft enkele cruciale ontwikkelingen doorgemaakt in de afgelopen vier decennia. Het kent vele verworvenheden uit de koloniale periode, de periode na de onafhankelijkheid, de militaire en post-militaire periode. Daarnaast is er sprake van vele en indringende uitdagingen. Er is een recordaantal van zestien ministeries en de overheidsadministratie is zeer log. Een groot deel van de werkzame bevolking is in overheidsdienst. Daar komt bij dat een aanzienlijk deel van het ambtenarenkorps "via de politiek" in dienst is gekomen. Het is helaas al decennialang gebruikelijk dat politieke partijen functies binnen de ambtenarij en staatsbedrijven bemensen op grond van partijloyaliteit in plaats van kennis en kundigheid. Het Kabinet van de President en de ministeries zitten vol beleidsadviseurs. Resultaatgerichtheid, productiviteit en kwaliteit staan zelden op de eerste plaats. De overheidsinstrumenten worden door politici gezien als wingewest ten eigen bate en ten gunste van familie en vrienden. De samenleving ziet politici niet als voorbeeldfiguren, maar als negatieve rolmodellen. Ons bestuurlijk systeem is zijn dienstbaar leiderschap kwijt. **Dit**

moet veranderen! Bestuurders moeten meer gaan luisteren naar de samenleving en DOEn wat die wil om de maatschappij duurzaam te ontwikkelen!

Het vertrouwen in publieke instituten zal versterkt worden. Te vaak wordt het hoogste democratisch Instituut, De Nationale Assemblee, op de korrel genomen door de samenleving. De DNA werkt als verlengstuk van de regering en neemt besluiten op basis van enge partijbelangen en verliest het algemeen volksbelang uit het oog. Het vertrouwen van het volk in dit politieke instituut is geschaad, maar moet terugkeren. **Krachtige instituten en een solidaire bevolking zorgen voor een sterke samenleving en duurzame ontwikkeling.**

3.2 Bestuurbaarheid

Decentralisatie

DOE gaat uit van een **gedecentraliseerde eenheidsstaat**, waarbij de ingezette decentralisatie, inclusief de **financiële decentralisatie op districtsniveau**, moet worden voortgezet, weliswaar na een evaluatie van de kansen en belemmeringen. De districts- en ressortraden

dienen te functioneren zoals initieel de bedoeling was. Maar daarvoor moet er eerst de politieke wil zijn om het te **DOEn**.

De zorg dat burgers opgroeien in sociaal evenwichtige buurten dient ook een verantwoordelijkheid te zijn van lokale bestuurders in samenwerking met de gemeenschappen. Te lang wonen burgers in achterstandswijken. Deze wijken moeten in kaart gebracht worden en middels een integrale aanpak, stapsgewijs naar model-woonwijken worden getransformeerd zoals met hen is overeengekomen.

Binnenland

De traditionele structuren zijn de trots van onze historie en van de Inheemse en tribale gemeenschappen. Zij spelen naast de districtsbesturen ook een belangrijke rol bij het besturen van binnenlandse gebiedsdelen.

Het zelfstandig optreden en de traditionele leefgewoonten worden gerespecteerd. Conform internationale conventies zullen in samenspraak met lokale traditionele autoriteiten en lokale gemeenschappen, middels *free prior and informed consent (FPIC)*, ontwikkelingsplannen voor het binnenland worden opgesteld

en uitgevoerd. Fundamenteel voor de duurzame ontwikkeling van de binnenlandse gemeenschappen is de **wettelijke regeling van de grondenrechten** van inheemse en tribale gemeenschappen.

Nationale Planning

De Stichting Planbureau moet als Nationaal Plan Instituut erkend, versterkt en ingezet worden door alle partijen. Het Ontwikkelingsplan (OP) 2020-2025 is niet aan één regering gebonden. Na consensus met alle stakeholders moet het OP worden omgezet in concrete acties. Het biedt daartoe voldoende handvaten, vanuit de DOE-visie voor een groene economie en ontwikkeling.

3.3 Goed bestuur dankzij dienend leiderschap

Vorming van dienstbare leiders

Goed bestuur en dienstbare leiders gaan hand in hand. Surinomics gaat over goed bestuur. In een democratie betekent dit dat de bevolking de democratie maximaal kan beleven middels participatie. In Suriname dient er herdefiniering plaats te vinden van wat leiderschap

Bestuurders moeten meer gaan luisteren naar de samenleving en DOEn wat die wil om de maatschappij duurzaam te ontwikkelen!
Het vertrouwen in publieke instituten zal versterkt worden.

ten behoeve van ontwikkeling inhoudt. Dienstbare leiders streven ernaar om de belangen van de samenleving als geheel te dienen, waarbij wet en recht gelijkelijk gelden voor een ieder. Dienstbare leiders zijn daadkrachtig, hebben durf, hebben passie voor succes, zien graag groei en ontwikkeling van anderen en stellen deze voorop. Goed leiderschap omvat ook bewezen kennis en kundigheid. Een leider is ook een mens en kan fouten maken. Een leider die opzettelijk en bewust dingen doet die niet goed zijn voor de maatschappij, feiten verdraait en onwaarheden verkondigt, vrienden en familie bevoordeelt, is geen dienstbare leider.

Jonge en dienstbare leiders

DOE is voorstander van de vorming van jong leiderschap dat prominent aanwezig moet zijn in alle mogelijke structuren. Het Instituut van het Nationaal Jeugd Parlement wordt omgevormd tot een Jongeren Leiderschap Instituut dat niet alleen actief deelneemt aan nationale en regionale debatten, maar ook actief betrokken wordt bij de ontwikkeling en uitvoering van sociale, toeristische en economische projecten en de training van nieuwe generaties dienstbare leiders. Innovatie en kunst dienen hierbij als leidraad. Partijpolitiek binnen dit instituut dient te worden teruggedrongen.

3.4 Gezonde gezinnen, een gezonde samenleving

Gezinnen staan aan de basis van elke gemeenschap. Het zijn leden van gezinnen die de fundamentele instituten invullen, zoals De Nationale Assemblee, de rechterlijke macht, de regering, maar ook maatschappelijke organisaties en bedrijven. Als deze basis gezond is, dan zijn het land en de samenleving ook gezond. Daarom is het meer dan noodzakelijk om te investeren in gezinnen. Ook hier is een integrale benadering noodzakelijk, zodat investeringen in gezinnen nauw samengaan met investeringen in onderwijs, huisvesting, maatschappelijke en gezinsbegeleiding, dienstbaar leiderschap, gezondheidszorg, sport- en cultuurontwikkeling.

Waarden en normen worden in het gezin overgedragen en door de samenleving getoetst. Goede instrumenten hiervoor zijn sport en spel en vormen van talentontwikkeling. Deze helpen jongeren van de straat te houden, discipline bij te brengen en hun sociale

vaardigheden te bevorderen. Door de beschikbaarheid van voorzieningen en deskundige begeleiders in de buurten en gemeenschappen, worden niet alleen jongeren maar hele gezinnen begeleid.

3.5 Bijzondere mensen, bijzondere verantwoording

Mensen met een beperking

Mensen met een beperking worden gezien als groepen die extra aandacht behoeven. Zij worden veelal uitgesloten van deelname aan de samenleving en krijgen onvoldoende aandacht. Als samenleving moeten we zorgen voor de mensen met een beperking die totaal niet voor zichzelf kunnen zorgen. Wij moeten de middelen hiervoor genereren vanuit onze

maatschappelijke verplichting en op grond van solidariteit. Anderzijds moeten wij mensen met een lichamelijke beperking integreren in de samenleving door de barrières weg te nemen in bedrijven, organisaties, het verkeer etc. die hun functioneren bemoeilijken. Zij kunnen dan optimaal bijdragen aan hun eigen ontwikkeling en die van

het land. Ze hoeven geen afhankelijk leven te leiden op kosten van de samenleving.

Kinderen

Kinderen horen op school thuis en dienen zich als kind vrij te ontwikkelen. Ze horen niet thuis op straat als bedelaars of verkopers van spullen, sekswerkers, in de gevangenis of op goudvelden. Naleving van de internationale kinderrechten is daarom onmisbaar voor een gezonde ontwikkeling van het kind. Wij moeten hieraan inhoud geven door kinderen kind te laten zijn en zich gezond te laten ontwikkelen. Hoewel een aantal instituten zich richten op de rechten van het kind, zien wij dat de naleving van deze rechten niet voldoende gewaarborgd is. Elke samenleving kent kinderen die om uiteenlopende redenen niet in een gezin kunnen opgroeien. Zij wonen in kindertehuizen. Deze instellingen worden in onze samenleving niet op het voetstuk geplaatst dat zij verdienen. Kinderen die opgroeien in een tehuis, zouden dit moeten doen onder optimale omstandigheden. Het is de plicht van de samenleving om daarvoor zorg te dragen. We moeten deze noodzakelijke opvang en begeleiding van kinderen in tehuizen, serieus ontwikkelen met de actoren in deze sector. We moeten kwaliteit garanderen en investeren

in het kind. En dat kan het beste door te investeren in gezinnen en in normen en waarden, waarbij veiligheid en geborgenheid belangrijk zijn.

Ouderen

Ouderen worden in sociaal Suriname gelukkig nog grotendeels ondersteund door kinderen en kleinkinderen. Dit geldt echter niet voor elke oudere. De ondersteuning van seniorenburgers is een verantwoording van ons allen. Een goede pensioenregeling en AOV-voorziening is geen gunst, maar een verplichting. Bejaardentehuizen horen ook allemaal de mogelijkheid te hebben om de meest zorgzame ondersteuning aan hun bewoners te geven.

Ministerie van het gezin

Een ministerie van het gezin is voor DOE meer dan noodzakelijk om al de bovenstaande zaken fundamenteel aan te pakken. Het is niet de bedoeling om een extra ministerie te introduceren. Het is juist de bedoeling om bestaande ministeries te transformeren naar dit nieuwe ministerie.

3.6 Sport

Sport is niet alleen essentieel voor een gezonde samenleving, maar kan ook fungeren als middel van bestaan. Sport moet worden ontwikkeld op basis van een meerjaren-ontwikkelingsprogramma dat samengesteld is met de sportbonden en relevante maatschappelijke instituten. Sport moet op school verplicht zijn en serieus worden beoefend. Het streven om onze sporters en sportexperts in diaspora te betrekken bij de sportontwikkeling moet worden verduurzaamd in dit meerjarenprogramma. De droom is om Suriname veel meer met sport op de wereldkaart te zetten, waardoor het voor sportinvesteerders interessant wordt om hierheen te komen. Dit zal ook toerisme bevorderen: buitenlandse toeristen bezoeken graag het herkomstland van succesvolle sporters.

3.7 Een gezonde samenleving

Duurzame ontwikkeling kan slechts met gezonde mensen worden gerealiseerd. Een gezonde samenleving is een duurzaam goed. Lichamelijke en geestelijke gezondheidszorg hoort daarom van

optimale kwaliteit te zijn en moet voor een ieder beschikbaar zijn. Gezondheidszorg is een kostbare zaak. Preventie van ziekte is daarom net zo belangrijk als de beschikbaarheid van zorg. Preventieve zorg dient daarom een prominentere plaats in ons zorgstelsel te krijgen dan zij nu heeft. Geestelijke gezondheidszorg is, ondanks de grote noodzaak, nooit een prioriteit geweest in het nationaal gezondheidsbeleid. De ontwikkeling en uitvoering van een beleid voor geestelijke gezondheidszorg is daarom essentieel.

Organisatie en financiering van gezondheidszorg

De Wet Nationale Basiszorgverzekering leek een goede stap om iedere inwoner van Suriname te garanderen van een betaalbare ziektekostenverzekering. Deze wet is echter niet kosten-efficiënt en dient daarom geëvalueerd en herzien te worden. Verder is het noodzakelijk om het hele verzekeringssysteem van gezondheidszorg grondig te herzien. Vooral de rol van het Staatsziekenfonds heeft een grondige beschouwing. Het grootste en belangrijkste instituut in deze sector biedt steeds meer diensten aan. Samen met de verschillende actoren in de sector moet worden nagegaan of deze diversificatie van het Staatsziekenfonds juist is.

Gezondheidszorg is een kostbare zaak. Preventie van ziekte is daarom net zo belangrijk als de beschikbaarheid van zorg. Preventieve zorg dient daarom een prominentere plaats in ons zorgstelsel te krijgen dan zij nu heeft.

3.8 Anti-corruptie

Corruptie zorgt dat middelen die de overheid heeft gereserveerd of moet ontvangen voor de ontwikkeling van sectoren en mensen, verdwijnt in zakken van individuen en/of groepen van mensen of organisaties. Corruptie zorgt ook dat burgers, bedrijven en organisaties voor hun ontwikkeling en kansen afhankelijk zijn van hun relaties met overheid of regeringsmensen. Dit heeft regelmatig tot gevolg dat werk, goederen of diensten van slechte kwaliteit worden geleverd aan de overheid. Dit is in het nadeel van de ontwikkeling en gezondheid van mensen. Ook is er sprake van ongelijke kansen op vele vlakken. De pijlers van goed bestuur (zie pagina 4) zijn daarom ook essentieel in de strijd tegen corruptie.

De anti-corruptiewet

De anti-corruptiewet waarvoor DOE zich altijd sterk heeft gemaakt, is in 2017 goedgekeurd. De

uitvoeringsbesluiten en aanverwante wetten zijn nog niet ontwikkeld, goedgekeurd en in werking. Ook de aangepaste en goedgekeurde Comptabiliteitswet in 2019 moet goed worden uitgerold.

Politiek en corruptie

De kiesregeling is, zeker na de recente wijziging, grond voor meer corruptie. Zij voorziet namelijk niet in regels voor de financiering van politieke partijen. Politieke partijen zijn geen bedrijf en maken geen winst. Voor hun inkomsten zijn zij vooral afhankelijk van schenkingen. Een schenking is meestal niets anders dan een investering die zich zal terugbetalen als de ontvangende partij aan de macht is. De wijze van financiering van politieke partijen is een van de grootste bronnen van corruptie en moet daarom drastisch worden gewijzigd. Niet-transparante sponsoring van politieke partijen zal daarmee tot het verleden behoren en iedere partij krijgt een eerlijke kans om zichzelf inhoudelijk aan de samenleving te presenteren.

3.9 Staatsinrichting

Regeringsvorm

Suriname is een **democratische rechtsstaat**. Dat kunnen we terugvinden in onze huidige **Grondwet van 1987 die is aangepast in 1992**. Onder andere in het artikel 1 wordt aangegeven dat Suriname een democratische staat is, terwijl in de andere artikelen tot uiting komt dat er

sprake is van scheiding der machten. De Grondwet is erg vaag op vele gebieden en het is anno 2020 duidelijk dat er sprake is van heel wat spanningsvelden tussen de verschillende machten vanwege de huidige regeringsvorm die de Grondwet voorschrijft, namelijk een **quasi-presidentieel stelsel als regeervorm**. Quasi, omdat de president niet rechtstreeks wordt gekozen, maar toch veel macht heeft of naar zich toe kan trekken. DOE is voorstander van een nationale discussie over onze regeringsvorm.

Kiesstelsel

In ons **democratische kiesstelsel** worden de **leden van De Nationale Assemblée** volgens districten-evenredigheid gekozen, terwijl ressortsraadsleden op basis van **personen-meerderheid** worden gekozen. Dit stelsel heeft sinds de invoering in 1987 niet de gewenste uitwerking gehad. Het benadeelt ook

partijen die proportioneel landelijk wel veel stemmen halen, terwijl dat op districtsniveau niet evenredig is. Een nationale discussie is dus noodzakelijk voor de evaluatie en verbetering van het huidige stelsel.

De rechterlijke macht

De **rechterlijke macht** heeft in deze post-militaire periode bewezen dat zij redelijk goed uit een klimaat van intimidatie is getreden. De onafhankelijkheid van de rechterlijke macht moeten we blijven koesteren en versterken. Ook aan haar verdere **administratieve en financiële zelfstandigheid** moet inhoud worden gegeven, ter verdere versterking en het solide maken van de rechtsstaat.

De Nationale Assemblée

De Nationale Assemblée maakt de afgelopen periode een goede ontwikkeling door qua technische inrichting en administratieve ondersteuning van de leden. Deze ontwikkeling moet worden voortgezet, evenals de capaciteitsversterking van **gekozen leden** zodat

zij een kwalitatief en inhoudelijk goede bijdrage kunnen leveren aan debatten en wetgeving.

Een goede aanzet is ook de goedkeuring van de **Wet op het Constitutioneel Hof**, maar de politieke invulling van dit instituut moet worden voorkomen. Het Hof moet worden bemenst door onafhankelijke experts.

Het nieuwe parlement moet de Grondwet en aanverwante organieke

wetten aanpassen ter correctie van geconstateerde tekortkomingen, na consensus van politiek en samenleving.

3.10 Het buitenlandbeleid

Suriname werkt met landen en regionale en internationale organisaties die een bijdrage kunnen leveren aan de ontwikkeling van onze samenleving en aan verdere integratie in de wereld.

Het Surinaams belang en een uitgewerkte strategie om dit te realiseren dienen **samen met maatschappelijke partners in detail** te worden geformuleerd en uitgevoerd, in lijn met onze nationale ontwikkelingsvisie. Het aangaan van relaties met andere landen dient onderdeel te zijn van deze strategie. Dat geldt ook voor van het sluiten van verdragen. Bij samenwerking moet gelet worden op de behoud

De Grondwet is erg vaag op vele gebieden en het is anno 2020 duidelijk dat er sprake is van heel wat spanningsvelden tussen de verschillende machten vanwege de huidige regeringsvorm die de Grondwet voorschrijft

van **de eigen soevereiniteit, de economische onafhankelijkheid en de zeggenschap over de eigen natuurlijke hulpbronnen. Ownership en partnerschap** moeten dus altijd centraal staan bij multi- en bilaterale samenwerking.

Diplomatieke relaties

Van de bestaande relaties en gesloten verdragen is van een te groot deel onduidelijk wat zij ons land concreet opleveren of kosten. Suriname moet geen hechte relaties aangaan en onderhouden met **staten waar duidelijk sprake is van onderdrukking van de bevolking, mensenrechtenschendingen en dictatorschap**. Diplomatieke relaties met andere landen moeten altijd in het **voordeel van Suriname zijn**. Is dat niet het geval, dan moeten diplomatieke vestigingen en relaties worden opgeheven.

Immigratie

Ons – restrictieve en preventieve - immigratiebeleid zal aangescherpt worden om criminelen en criminele organisaties te weren. Daartegenover zal er een **attractief beleid** gevoerd worden om kennis en vaardigheden aan te trekken in sectoren die bijdragen aan onze economie. Voor DOE zijn

Surinamers overal ter wereld onze eerste ontwikkelingspartners. Met hun hulp aan familie, ondersteuning van sociale projecten en opzet van bedrijven dragen zij bij aan een solide economie. De vestiging van en waarachtige deelneming in bestuurlijke, economische en maatschappelijke structuren van Surinamers krijgen bijzondere aandacht en voorkeur.

3.11 Overheidsvernieuwing

Inefficiënt overheidsapparaat

Op dit moment kent de regering zestien ministeries. Dit grote aantal is te wijten aan politiek opportunisme en "verkaveling" van 's landsbestuur. Vermindering van het aantal ministeries op grond van functionaliteit is een eerste vereiste om de overheid efficiënter te maken. DOE wil het aantal ministeries terugbrengen tot tien. Ongeveer 60% van de beroepsbevolking is in overheidsdienst en ongeveer 40% van het BBP wordt besteed aan overheidsuitgaven. De belangrijkste oorzaken van deze verhoudingen zijn de matige discipline bij de overheid, de arbeidszekerheden die de overheid biedt t.o.v. van de private sector, partijpolitieke belangen, patronage, inefficiëntie en

corruptie. Het overheidsapparaat kan alleen succesvol worden afgeslankt indien de situatie wordt omgekeerd. Daarom streeft DOE naar bevordering van de private sector (productie en dienstverlening), deregulering van relevante wetgeving, beperking van overheidstaken, noodzakelijke privatisering, anti-corruptie, een efficiëntere overheid en beperking van onnodige overheidsuitgaven (inclusief subsidies). Binnen dit geheel is ook e-governance een noodzakelijke voorwaarde. Onnodige uitgaven aan extreme beveiliging en beveiligingsvoertuigen voor ministers en andere hoogwaardigheidsbekleders moeten ook worden beperkt tot aanvaardbare proporties.

Openbaarheid van bestuur

De besteding van overheidsfinanciën op ministeries, parastatalen en districtsoverheden moet transparant zijn. Een sterk en zelfstandiger functioneren van de

Centrale Landsaccountantsdienst en de Rekenkamer van Suriname moet via de wetgevende instituten bewerkstelligd worden. Een aanbestedingsraad, met mede-invulling van onder andere ondernemersorganisaties, is meer dan noodzakelijk ter vermindering van oneigenlijke concurrentie en bevoordeling door de overheid van

sommige ondernemers.

De Nationale Assemblée van de Republiek Suriname heeft volgens artikel 79 van onze Grondwet het recht om vermeende verkeerde of ontoelaatbare handelingen van bestuurders te onderzoeken. Het college heeft echter nagelaten dit te regelen in een zogenaamde 'parlementaire enquêtewet'. DOE blijft zich inzetten voor de formalisering en bekrachtiging van een parlementaire enquêtewet in de Nationale Assemblée. DOE blijft verder aandringen op de aanneming en implementatie van de Wet Openbaarheid van Bestuur die regelt langs welke lijnen communicatie, informatievoorziening en het afleggen van verantwoording van de overheid aan de burgers moeten geschieden. De partij wil ook dat een *Bureau van de Ombudspersoon* wordt ingesteld om het overheidshandelen te toetsen op rechtmatigheid.

3.12 Privatisering

De overheid moet zich richten op kerntaken als dienstverlening en facilitering, duurzame ontwikkeling en verhoging van het concurrerend vermogen van Suriname. Staatsbedrijven moeten alleen opereren

DOE blijft zich inzetten voor de formalisering en bekrachtiging van een parlementaire enquêtewet in de Nationale Assemblée.

in sectoren van nationaal strategisch belang met een bedrijfsrisico dat voor particulieren te groot is. In het laatste geval is uiteindelijke privatisering een logische stap. Staatsbedrijven die actief zijn in goed ontwikkelde sectoren dienen (deels) te worden geprivatiseerd. Niet zinvolle, verlieslatende staatsbedrijven moeten worden opgeheven of verkocht via een goed privatiseringsplan en via transparante aanbestedingen. De overheid moet zorgen dat het klimaat uitnodigt tot particuliere investeringen. Zij moet het mogelijk maken om duurzaam te ondernemen, onder andere via wetgeving. Belasting-incentives kunnen ondernemerschap stimuleren.

De private sector moet leidend zijn in investeringen, ondernemerschap en bedrijvigheid. Publiek-private samenwerking en particulier initiatief moeten worden gestimuleerd. Niet alleen op economisch gebied, maar ook bij de oplossing van maatschappelijke vraagstukken.

3.13 Gendermainstreaming

DOE constateert dat vrouwen en mannen anno 2020 nog steeds niet in gelijke mate meedoen aan besluitvorming. De partij is ervan overtuigd dat de ontwikkeling van ons land in een versneld tempo zal komen bij een evenwichtige participatie van mannen en vrouwen op beleidsniveau. De afgelopen jaren is

vastgesteld dat op hbo- en academisch onderwijsniveau mannen achterlopen op de vrouwen, dit is ook een zorgpunt dat zal worden aangepakt.

3.14 Veiligheid

Het doel van veiligheid in Suriname moet zijn: het voorkomen van en de bescherming tegen de potentiële oorzaken van onveiligheid. Veiligheid heeft een integrale benadering en heeft vele facetten. Veiligheid begint bij het gezin en wordt uiteindelijk nationaal uitgerold. Er moet een gevoel van veiligheid aanwezig zijn zodat de leefbaarheid, het ondernemen en de nationale ontwikkeling niet in gevaar komen. Voor de nationale veiligheid is de bewaking van de landsgrenzen en de soevereiniteit van het land van belang. Het overheidsgezag in het binnenland, vooral in de goudwinningsgebieden, moet er zijn.

Verkeersveiligheid

In ons verkeer vallen dagelijks slachtoffers. Met gemiddeld bijna tachtig geregistreerde verkeersdoden per jaar is deelname aan ons verkeer levensgevaarlijk. Ingrijpende verandering van de verkeerstoestand is de enige manier om ons verkeer veiliger te maken. Drastische verscherping van verkeerscontroles en verhoging van verkeersboetes, verbeurdverklaring van de auto bij structurele overtredingen als snelheidsoverschrijding en gevaarlijk rijgedrag, zijn slechts een paar van de maatregelen die dringend noodzakelijk zijn.

4 Onderwijs: Democratisch, Ontwikkelend en in Eenheid

4.1 Inleiding

Kennis en vaardigheden vormen de basis van duurzame ontwikkeling – dus ook van het Surinomics-plan van DOE. Onderwijs is het geheel van overdracht van deze kennis en vaardigheden. Kennis neemt toe en vaardigheden veranderen. Ook de wijze waarop de mens leert verandert. Een kind in 2020 leert niet zoals een kind in 1920. Het is een logisch gegeven dat hoe beter iemand ontwikkeld is, hoe groter de kans wordt op een welvarend leven. Een ontwikkeld land is daarom synoniem aan een goed ontwikkelde bevolking.

Surinomics-onderwijsbeleid, is afgestemd op de vele talenten van de Surinaamse mens, als basis voor al het andere. Onderwijsbeleid is continu aan verandering onderhevig, maar heeft altijd hetzelfde doel. De status van onze sociaal-economische ontwikkeling is de beste graadmeter voor de kwaliteit van ons onderwijs.

Suriname heeft een geletterdheid van ongeveer 94% en staat op de 104de plek op de wereldindex van menselijke ontwikkeling van in totaal 186 landen. Ongeveer 45% van de bevolking heeft een vojoopleiding. De slagingspercentage de afgelopen 10 jaren lag in het lager onderwijs tussen 55 en 70%, het mulo tussen de 55 en 60% en bij vos-scholen tussen de 50 en 65%. Suriname zit met een percentage drop-outs en zittenblijvers van ongeveer 30%, het hoogste in de regio. In het binnenland zijn de drop-outcijfers en het percentage afgewezen leerlingen op glo- en voj-niveau, vaak het dubbele van die in Paramaribo, Wanica en Nickerie. Verder is het percentage hoger opgeleiden van de bevolking ongeveer 2,4%. De gemiddelde investering in onderwijs op jaarbasis is ongeveer 20% van het overheidsbudget, waarvan bijna 80% wordt besteed aan personeelskosten.

Willen wij in ons land duurzame welvaart realiseren, dan

Willen wij in ons land duurzame welvaart realiseren, dan dient het onderwijsbeleid te worden getransformeerd. Ons onderwijssysteem is onvoldoende ingesteld op de ontwikkeling van de vele talenten die Surinamers bezitten.

dient het onderwijsbeleid te worden getransformeerd. Ons onderwijssysteem is onvoldoende ingesteld op de ontwikkeling van de vele talenten die Surinamers bezitten.

4.2 Beschikbaarheid onderwijs voor een ieder

Onderwijs hoort voor iedereen beschikbaar te zijn. Dit is nog niet zo – zeker niet in het binnenland. De onderwijsproblematiek van het binnenland beperkt zich niet tot de beperkte toegankelijkheid.

De kwaliteit is vaak minder dan de kuststreek. De onderwijsachterstand van het binnenland hangt samen met de grote spreiding van de leefgemeenschappen. Ook zijn leerkrachten de taal van de kinderen niet machtig, is er gebrek aan goed gemotiveerde leerkrachten, zijn de onderwijsfaciliteiten slecht en liggen de kosten per schoolkind relatief hoog. Door een betere integratie van het onderwijs in het binnenland en

de invoering van meertalig onderwijs zal de achterstand op termijn worden ingelopen. Integratie zal gebeuren door de inzet van ICT-tools, uitwisselingsprogramma's tussen scholen (van leerlingen en leerkrachten) en verbetering van de logistiek in het binnenland. Voor de invoering van meertalig onderwijs worden mensen die de talen beheersen tot leerkracht gevormd, terwijl leerkrachten de respectievelijke talen zullen aanleren.

4.3 Herziening van basisonderwijs

Het basisonderwijs wordt herzien, met als uitgangspunt dat iedere Surinamer beschikt over 'basic life skills'. Het herziene basisonderwijs kent de fenomenen 'zittenblijven' en 'overgaan wegens leeftijd' niet, maar vraagt om een intensere begeleiding door

Het aantal leerlingen per leerkracht
moet worden beperkt.

leerkrachten. Het aantal leerkrachten per leerkracht moet worden beperkt. Slechts met meer leerkrachten en meer lokalen krijgt ieder kind de aandacht van de juf of meester die het nodig heeft. Goede leerkrachten waarvoor de samenleving betaalt, is een voorwaarde voor kwaliteitsonderwijs.

4.4 Afstemming van schooltijden op werktijden

Schooltijden sluiten niet aan op de werktijden van ouders en verzorgers. Het goedbedoelde project voor naschoolse opvang heeft laten zien dat er grote behoefte is aan afstemming van schooltijden op de werktijden van ouders/verzorgers. Aanpassing van de schooltijden heeft als voordeel dat de verkeersdruk zal afnemen. De extra schooltijd moet worden ingevuld met een aangepast curriculum met meer aandacht voor sport, spel, cultuur en creatieve ontwikkeling. Hiermee wordt de maatschappelijke ongelijkheid kleiner: ieder kind heeft recht op sport en andere hobby's zoals muziek, kunst of sport.

4.5 Investerings in speciaal onderwijs

DOE is voorstander van uitbreiding en verdieping van onderwijs aan kinderen die bijzondere aandacht nodig hebben. Ons onderwijssysteem kent onvoldoende middelen en methoden om kinderen met dyslexie, autisme en andere beperkingen goed te onderwijzen.

4.6 Uitbreiding en verbetering beroepsonderwijs.

Voor de uitvoering van het Surinomicsplan, is veel technische capaciteit nodig. De instelling van de Suriname National Training Authority (SNTA) juicht DOE daarom toe. Het is een grote stap om het beroepsonderwijs in Suriname verder te ontwikkelen. Via de SNTA kan de slechte implementatie van het LBO effectief worden gecorrigeerd. Het Natin verdient extra aandacht. Met een studentenaantal van meer dan tweeduizend studenten is de grootste onderwijsinstelling van het land al jaren geleden uit haar voegen gegroeid. Initiatieven voor de ontwikkeling in invoering voor mbo-opleidingen krijgen bijzondere ondersteuning. Instituten als de

De instelling van de Suriname National Training Authority (SNTA) juicht DOE daarom toe. Het is een grote stap om het beroepsonderwijs in Suriname verder te ontwikkelen.

SAO worden versterkt om te zorgen dat een zo groot mogelijk deel van onze arbeidspopulatie in het bezit is van een erkend certificaat van vakbekwaamheid. Essentieel is de bemensing van de SNTA met voldoende deskundigheid. Bij de ontwikkeling van de curricula is betrokkenheid van het bedrijfsleven essentieel. De onderdelen in het curriculum die gericht zijn op het ontwikkelen van zelfstandig ondernemerschap worden versterkt.

4.7 Vervanging van de glo-toets en vos-toelatingsexamen

De GLO-toets en het toelatingsexamen voor havo/vwo/Natin zijn instrumenten die onnodig veel kinderen uitsluiten. Deze toetsen zijn momentopnamen die op zeer beperkte wijze kennis toetsen die ook al is gemeten tijdens de reguliere schoolrepetities. Bovendien worden kinderen niet getoetst op hun geschiktheid voor beroeps- of wetenschapsgericht onderwijs. De ontwikkeling en invoering van gepaste testtrajecten zal hierin verbetering brengen. Het samenvoegen van glo en voj-onderwijs moet bijzondere aandacht krijgen. Ook het mulo moet grondig worden herzien. De A- en B-differentiatie beperkt kinderen onnodig vroeg in verdere ontwikkelingskeuzen. Verder is de impact van een "goede" of "slechte" leerkracht te groot.

4.8 Het vwo meer voorbereidend wetenschappelijk maken

Het vwo is het voortraject voor academisch onderwijs. De curricula en onderwijsvormen dienen daarom meer in samenspraak te zijn met academisch denken. Dit zal de doorstroom naar de Anton de Kom Universiteit van Suriname zeker ten goede komen.

4.9 Profilering hoger beroeps-onderwijs

Het hoger onderwijs bestaat uit het hoger beroepsonderwijs en het academisch onderwijs. Er is een zekere overlapping in de opleidingen van beide typen instellingen. Hoger beroepsonderwijs moet op abstract niveau probleemoplossende vaardigheden bijbrengen in een bepaald beroepenveld. Academisch onderwijs leert onderzoeksvaardigheden aan ter vergroting van de kennis van een bepaald

vakgebied. De Surinaamse samenleving kent de verschillen onvoldoende; ook de titulatuur is verwarrend. De wet op het hoger onderwijs zal hier duidelijkheid in scheppen.

4.10 Vergroten maatschappelijke betrokkenheid AdeKUS

De Anton de Kom Universiteit van Suriname (AdeKUS) is het enige publieke instituut voor academisch onderwijs

en wetenschappelijk onderzoek. Een universiteit behoort tot de basis-instituten van een land en vervult een prominente ontwikkeling in een land in ontwikkeling. Sinds haar oprichting heeft de universiteit dit niet in voldoende mate kunnen doen, enerzijds door haar bestuurlijke structuur en anderzijds door het systematisch gebrek aan financiële middelen. Met uitzondering van de medische faculteit, biedt de universiteit momenteel de driejarige Bachelor aan. Eerder werden er vierjarige opleidingen verzorgd. De noodzakelijke master-vervolgopleidingen zijn nooit structureel geïmplementeerd en de meerderheid van de opleidingen is afhankelijk van een buitenlands docentencorps. De kosten voor een masteropleiding staan mede daarom niet in verhouding tot de kosten van de vooropleiding.

De universiteit voorziet de maatschappij niet alleen van academisch denkkader, maar moet ook bouwstenen aandragen voor de oplossing van maatschappelijk relevante vraagstukken op wetenschappelijke wijze. Hoewel de universiteitsgemeenschap met de beperkte middelen wel degelijk invulling geeft aan deze taak, is de uitwerking in de maatschappij marginaal. Om de Anton de Kom Universiteit van Suriname te versterken worden o.a. de volgende zaken gerealiseerd c.q. verbeterd:

Bestuur en infrastructuur

- Een aanzienlijke verhoging van het budget;
- Renovering en uitbreiding van de onderwijsfaciliteiten;
- Uitbreiding van de onderzoeksfaciliteiten;
- Professionalisering van de facilitaire dienstverlening;
- Een bestuurlijke structuur die continuïteit van wetenschapsbeoefening binnen de Surinaamse context mogelijk maakt.

Onderwijs

- Aanbieden van Master of Science-opleidingen als vervolg op alle bachelor-opleidingen.
- Uitbreiding van de studierichtingen en aanpassing van bestaande studies
- Afbouw van het schakeljaar. Er moet hierbij een transitie worden gemaakt naar goede (zij) instroommogelijkheden vanuit het beroepsonderwijs naar het (voorbereidend) wetenschappelijk onderwijs.

De universiteit voorziet de maatschappij niet alleen van academisch denkkader, maar moet ook bouwstenen aandragen voor de oplossing van maatschappelijk relevante vraagstukken op wetenschappelijke wijze.

Onderzoek

- Iedere docent dient voldoende gefaciliteerd te worden om onderzoek te doen.

• Het instellen van onderzoeksvakgroepen binnen de studierichtingen van de universiteit. De universiteit kent nu een aantal leerstoelen zonder significante relatie met het studieaanbod. Vakgroepen bieden de mogelijkheid om deze

leerstoelen een realistische vorm te geven. De universiteit kent nauwelijks promovendi. De invoering van masteropleidingen gekoppeld aan de beschikbaarheid van voldoende onderzoeksfondsen zal hierin verbetering brengen.

Maatschappelijke profilering

De overheid en het bedrijfsleven moeten de universiteit betrekken bij de oplossing van maatschappelijke vraagstukken. De portalen van de universiteit naar de maatschappij zoals het Medisch Wetenschappelijk instituut (MWI), Centrum voor landbouwkundig onderzoek in Suriname (CELOS), Instituut voor maatschappijwetenschappelijk Onderzoek (IMWO) en Instituut voor Toegepaste Technologie (INTEC) dienen de noodzakelijke versterking te krijgen. Zo wordt de universiteit op een bijzondere manier dienstbaar aan de samenleving; op deze wijze kan zij voor een aanzienlijk deel in haar financiële behoeften voorzien.

4.11 Onderwijsenwerkgelegenheid

Formeel schommelt het werkloosheidscijfer in Suriname tussen de 7 en 13% en dat is een van de hoogste van de regio. Eind 2019 is de werkloosheid gesteld op circa 6,7%. In de praktijk merken we echter dat heel wat jonge mensen (ongeveer 35% van de beroepsbevolking

volgens het ministerie van Arbeid) werkloos zijn, een baan zoeken of werk doen dat ze niet graag willen doen of waarvoor ze niet zijn opgeleid. Het gaat om afgestudeerden van de lerarenopleiding, het Natin, middelbare financieel-administratieve opleidingen en de universiteit. Het laat zien dat ons onderwijssysteem niet goed is afgestemd op de arbeidsmarkt en de nationale behoefte. Er is geen samenspel tussen onderwijs,

jobs naar opleiding voor creativiteit- en talentgerelateerde jobs. Dienstverlening in de communicatie- en ICT-sector verdient ook aandacht. De opleiding van jongeren tot ondernemers moet een van de prioriteiten zijn binnen het systeem. Hierin kunnen ook ngo's en het bedrijfsleven een belangrijke rol vervullen.

2. De daadwerkelijke integratie van leerwerkplaatsen

bedrijfsleven en de overheid. Onze hoger onderwijs is niet de aanjager van onze ontwikkeling; het initieert geen nieuwe ontwikkelingen, uitvindingen en sociaal-economische kansen. De huidige economische crisis in Suriname vergroot de werkloosheid. Surinomics streeft ernaar dat nagenoeg elke afgestudeerde van een mbo-, hbo- of academische opleiding een baan vindt, waarbij noodzakelijk is dat:

1. In het onderwijs moet een shift komen van de opleiding van jonge mensen voor administratieve

geniet eveneens prioriteit.

3. Werkgevers, de overheid en het onderwijs (overheid en niet-overheid) moeten de daadwerkelijke behoefte aan arbeid, de richting van onze ontwikkeling en de formele en praktische opleidingen vaststellen in een forum.
4. Er moeten fondsen komen voor werkloosheidsbestrijding onder de jongeren.
5. Herstel van de economie is noodzakelijk, omdat hiermee automatisch werkgelegenheid ontstaat.

5 Slot

De speerpunten in het partijprogramma 2020-2025 zijn slechts een selectie uit de vele zaken die ons met z'n allen naar grotere hoogten moeten brengen. Het doel was niet om uitputtend te zijn in dit document, maar om de langetermijnvisie van DOE en de prioriteiten voor de komende vijf jaar in beeld te brengen. Verder bestaan naast dit programma enkele detailplannen, waaronder een plan voor bevordering van agroforestry en bosbouw. Ook heeft DOE een aparte listing van programmapunten en -doelen voor de komende

regerperiode. Deze zullen ingezet worden wanneer DOE regeerverantwoordelijkheid krijgt.

De partij weet dat het geen eenvoudige opgave is om een land op te bouwen en te besturen. De kiezer overtuigen om een verantwoorde keus te maken, is dat ook niet. Wij hopen echter dat u nu een kijkje heeft gekregen in de 'Surinomics-keuken' van DOE, over haar visie over de duurzame ontwikkeling van Suriname. Een keuken die werkt met als ingrediënten de kennis en kundigheid van ons allen, de Sranansma!

*Steven
Alfaisi*

*Carl
Breeveld*

*Andrew
Baasaron*

*Xiomara
Tsai A Woen*

*Bruce
Zamuel*

*Gloria Lie
Kwie Sjoe*

*Rogier
Cameron*

Verlang je ook naar een Suriname voor en vooral door Surinamers?
Sluit je dan aan bij de partij die DOEt! Volg ons op Facebook en
Instagram, bezoek onze website of neem gerust contact op:

DOE Secretariaat

Adres: Elizelaan 31

Tel.: +597-8903913 / 491701

E-mail: info@doesuriname.com

Website: <https://doesuriname.com>

